

Особисте життя може бути захищене й іншими заходами самозахисту. Так, якщо виявляється підвищений інтерес до особистого життя особи шляхом спостереження за нею в її власному маєтку, можна збудувати стіну або насадити кущі.

Викладене дає підставу для висновку про те, що об'єктами самозахисту можуть бути, зокрема, такі особисті немайнові права, як право на життя, свободу, особисту недоторканність, на безпечне для життя і здоров'я довкілля, право на недоторканість особистого та сімейного життя, право на повагу честі, гідності, на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, право на недоторканність житла, право на свободу пересування. Ці права можуть бути захищені за допомогою необхідної оборони. При цьому заподіяння смерті чи тяжких тілесних ушкоджень є правомірним лише у разі наявності загрози для життя чи здоров'я (за винятком незначної шкоди) людини чи намагань її згвалтувати, а також посягань із проникненням у житло, посягань озброєної особи чи кількох осіб. Самозахист особистих немайнових прав та інтересів може відбуватися за допомогою й інших дій, зокрема, дій у стані крайньої необхідності, самостійного спростування неправдивої інформації, використання учасниками товариства, які мають певну кількість голосів, права на скликання позачергових зборів товариства та проведення реєстрації учасників цих зборів тощо.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України К. – 2014. – Видавець ПАЛИВОДА А.В. – 176 с.
2. Уголовное законодательство зарубежных стран (Англия, Франция, Германия, Япония): Сборник законодательных материалов / Под ред. И.Д. Козочкина. – М. : Статут, 1999. – 768 с.
3. Эннекцирус Л. Курс Германского гражданского права / Пер. с нем. – М. : 1950. – Полутом 2. – 622 с.

Савінова Т.М.

студентка,

Слідчо-криміналістичний інститут

Науковий керівник: Домашенко М.В.

доцент,

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ДО ПИТАННЯ ПРО МЕТОДИКУ ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРУ КОМПЕНСАЦІЇ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ

Проблема компенсації моральної шкоди є однією з найбільш дискусійних у сучасній науці цивільного права. Новизна норм, що регулює подібні відносини, суперечливість судової практики зумовлюють прогалини в чинному цивільному законодавстві і недоліки практики застосування такого правового інституту щодо критеріїв визначення розміру компенсації моральної шкоди та недосконалість механізмів компенсації. Тому вирішення

теоретичних і практичних аспектів цієї проблеми сьогодення є доволі важливим для дотримання конституційних прав та законних інтересів громадян.

Застосування норм цивільного законодавства з відшкодування моральної шкоди пов'язане з використанням значної кількості оціночних понять, які окреслені законом зі значним ступенем відносності, а визначальна роль у їх правильному розумінні та застосуванні належить суду.

Моральна шкода – це втрати не майнового характеру внаслідок моральних чи фізичних страждань або інших негативних явищ, заподіяних фізичній або юридичній особі незаконними діями або бездіяльністю інших осіб.

У відповідності із чинним законодавством така моральна шкода може бути заподіяна у результаті – страждань, принижень, моральних переживань, порушень прав, незаконних дій й інших негативних наслідків.

Критерії визначення розміру відшкодування моральної шкоди, передбачені ч. 3 ст. 23 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), є не досить чіткими, у зв'язку із чим у подібних випадках суди визначають розмір відшкодування далеко неоднаково.

В Україні існує понад тридцять видів нормативних актів, котрі частково регулюють правові питання стосовно відшкодування моральної шкоди. Проте жоден із них, і всі вмісті узяті не допомагають «визначити» розмір моральної шкоди. Саме тому для правильності вирішення судових спорів необхідна чітко визначена єдина методика рекомендованого (в межах: «від» і «до») визначення розміру завданої моральної шкоди та прийняття на законодавчому рівні єдиного нормативного документа.

Необхідно зазначити, що у ЦК України законодавець не встановлює мінімального і максимального розміру компенсації моральної шкоди. Звичайно, вирішуючи спір про відшкодування моральної шкоди не можна вести мову про еквівалент відшкодування, оскільки виміряти розмір, глибину, силу людського болю у грошовому вимірі неможливо. Але, при цьому розмір такого відшкодування не повинен бути настільки незначним, щоб втратив своє дійсне призначення, чи настільки великим, щоб призводив до безпідставного збагачення потерпілої особи і саме цим нівелював юридичне значення інституту «моральна шкода».

Слід звернути увагу, що правом зарубіжних країн визнається такий вид шкоди як «моральна шкода» та можливість її компенсації.

Так, зокрема, за німецьким правом компенсація за перенесені страждання повинна бути справедливою, тобто до уваги береться загальний принцип вирівнювання вигоди. При цьому потерпілий має бути поновлений у стані, який існував до порушення його прав чи інтересів, однак він не повинен одержати вигоду внаслідок компенсації йому такої шкоди. Під час обчислення розміру компенсації за моральну шкоду до уваги беруться суми компенсацій, які призначалися судами раніше в аналогічних справах.

Відповідно, до законодавства й судової практики Франції, в якій не обмежуються особисті немайнові права й блага яким-небудь визначеним переліком, допускається компенсація моральної шкоди в необмеженій кількості випадків, тобто суди задовольняють позови про компенсацію моральної шкоди, керуючись вимогами справедливості. Судді не посилаються

на арифметичні розрахунки, а враховують усі відтінки стосунків, які дуже важко зважити, і саме тому будь-яке рішення неминуче буде довільним. Воно залежатиме також від зв'язку, що існує між окремими випадками моральної шкоди й тим відшкодуванням, яке опосередковано може полегшити стан потерпілого, враховуючи його справжні потреби, зловмисність особи, яка заподіяла шкоду, причини, що спонукали потерпілого висунути вимоги про компенсацію.

Англо-американське право насамперед розрізняє саму ціль відшкодування психічної шкоди: компенсаційну – у разі простого необережного її спричинення та штрафну – у разі навмисного або з грубої необережності заподіяння такої шкоди. У першому випадку делінквент відповідає лише за фізичні страждання, які є наслідком душевних страждань, а в другому – як за будь-які психічні (душевні) страждання, так і за фізичні.

В Англії, зокрема, діє так звана Тарифна схема компенсацій, яка застосовується з 1994 року Комісією з питань компенсації шкоди, завданої злочинцем. За цією схемою відшкодовується фізична чи психічна шкода, пов'язана з насильницькими злочинами, яка призвела до зниження життєвої активності: пониження працездатності, здатності до навчання, розриву соціальних зв'язків, психічних розладів та інших (у тому числі біологічних) уражень. Усі види шкоди розбиті в Тарифній схемі на 25 видів з єдиним розміром компенсації у кожній групі. Мінімальний розмір компенсації в разі тривалості психічних (душевних) хвилювань і розладів від 6 до 16 тижнів становить 1 тисяча фунтів стерлінгів.

Таким чином, складною є проблема визначення розміру відповідальності за таку шкоду і як впливає із вищенаведеного у жодній з названих країн не існує єдиної законодавчо закріпленої або створеної судовою практикою методики визначення обсягу немайнової шкоди та розміру адекватної компенсації.

Вбачається за доцільне нормативно встановити мінімальний і максимальний розміри відшкодування моральної шкоди та методику його визначення.

З огляду на засади розумності та справедливості, за судами необхідно закріпити право чітко не дотримуватися визначених величин і коефіцієнтів моральної шкоди, надавши останнім рекомендаційне значення.

Для обчислення розміру відшкодування моральної шкоди в науковій літературі пропонуються різні методики розрахунків, з намаганням, виробити універсальну формулу, застосування якої дало б можливість приймати більш – менш однакові за розміром відшкодування судові рішення у справах з подібними правопорушеннями.

Так зокрема, російський вчений О. М. Ерделевський запропонував методику визначення розміру компенсації моральної шкоди, яка ґрунтується на: а) презюмуванні моральної шкоди – страждань, які повинна відчувати «середня», «нормально» реагуюча на протиправні щодо неї діяння людина; б) визначенні базисного рівня розміру компенсації за страждання, спричинені заподіянням тяжкої шкоди здоров'ю, що приймається в розмірі 720 мінімальних розмірів заробітної плати (дохід працюючої людини за 10 років); в) розробленій шкалі співвідношень розмірів компенсації моральної шкоди на основі співвідношень максимальних санкцій норм Кримінального

кодексу, що передбачають відповідальність за посягання на аналогічні права людини; г) розробленій формулі, за допомогою якої можна визначати розмір компенсації та яка враховує критерії, що повинен прийняти до уваги суд при вирішенні відповідного питання.

Необхідно зазначити, що розмір відшкодування презюмованої моральної шкоди – це так звана «основа», яка може збільшуватися або зменшуватися в залежності від інших обставин, що передбачені ЦК України.

Таким чином, відповідно до вище викладеного, слід зауважити, що моральну шкоду фактично не можна компенсувати в повному обсязі, оскільки немає (і не може бути) точних критеріїв майнового (грошового) виміру душевного болю, спокою, честі, гідності, ділової репутації фізичної чи юридичної особи. Будь-яка компенсація моральної шкоди не може бути адекватна дійсним стражданням, тому будь-який її розмір може мати суто умовний вираз.

Проте, запровадження методики визначення розміру моральної шкоди, що запропонована О. М. Ерделевським, вважається найбільш обґрунтованою та пристосованою до вимог судочинства. Виходячи з цього, її можна застосовувати при визначенні розміру виплат моральної шкоди, що призведе до покращення захисту прав та законних інтересів людини в судових органах та запобіганню зменшення абсолютної суб'єктивності судді при визначенні мінімальних сум відшкодування моральної шкоди.

Тульчевська Н.В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
Класичний приватний університет*

ХАРАКТЕРИСТИКА УЧАСТІ ТРЕТІХ ОСІБ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ В УКРАЇНІ

В Україні третіх осіб можна визначити, як суб'єктів цивільно-процесуальних правовідносин, які вступають у вже триваючий цивільний процес між сторонами для захисту особистих суб'єктивних прав і охоронюваних законом інтересів, як фізичних осіб, так юридичних осіб у сфері цивільно-правових відносин. Аналіз участі третіх осіб у цивільному процесі України допомагає визначити їх правове становище, що може вплинути на результат судового розгляду спірної цивільної справи між сторонами.

Над розкриття питання особливостей участі третіх осіб у цивільному процесі в різні часи працювали вітчизняні вчені та науковці, такі як В. Н. Аргунов, Д. М. Сибилев, В. В. Комаров, М. С. Шакарян, Д. М. Чечот, М. С. Шакарян, В. Н. Щеглов. та ін.

Статтею 26 Цивільного процесуального кодексу України передбачено, що в справах позовного провадження особами, які беруть участь у справі, є сторони, треті особи, представники сторін та третіх осіб [1, ст. 26].

А.В. Андрушко та Ю.В. Білоусов зазначають, що треті особи – це суб'єкти цивільних процесуальних правовідносин, які вступають у порушену